

Konferencja „Mniejszości narodowe na Litwie: poszukiwanie dialogu”. Kowno, 16 listopada 2007 r.

Z okazji międzynarodowego dnia tolerancji, dnia 16 listopada 2007 r. w Kownie odbyła się konferencja naukowa „Mniejszości narodowe na Litwie: poszukiwanie dialogu”. Konferencję zorganizowali: Katedra Historii i Centrum Badań Kultury Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie (VDU, Vytauto Didžiojo universitetas) oraz Kowieńskie Centrum Kultury Różnych Narodów (KİTKC, Kauno įvairių tautų kultūrų centras), a całość obrad miała miejsce w Sali Tomasza z Akwinu na Wydziale Teologii Katolickiej Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie.

Konferencję, w imieniu mera Kowna Andriusa Kopčinskasa, otworzył dyrektor administracyjny lokalnego samorządu Vygantas Gudėnas. Następnie słowo powitalne wygłosili Stanisław Widtmann — wicedyrektor Departamentu Mniejszości Narodowych i Wychodźstwa przy Rządzie Republiki Litewskiej oraz prorektor VDU profesor Juozas Augutis.

Część naukową konferencji otworzył doktorant VDU Dominikas Burba, wygłaszając referat „Oskarżenia o mordy rytualne wobec żydów regionu wileńskiego w pierwszej połowie XVIII wieku: przebłyski nienawiści religijno-rasowej”. Autor zanalizował procesy przeciwko ludności żydowskiej, wśród których dominowały oskarżenia o przestępstwa gospodarcze, i szczegółowo przedstawił procesy o mordy rytualne z 1714 i 1740 r. W obydwu przypadkach oskarżeni, dzięki zeznaniom chrześcijańskich świadków, zostali uniewinnieni, co według prelegenta świadczyło o znacznej tolerancji wobec innowierców na terenie Wielkiego Księstwa Litewskiego. Kolejny referent Linas Venclauskas (VDU) w swoim wystąpieniu „Stosunki litewsko-żydowskie w prasie litewskiej przełomu XIX i XX wieku”, przedstawił główne założenia litewskiej inteligencji wobec kwestii żydowskiej, szerzej porównując stanowisko dwóch przedstawicieli litewskiego odrodzenia narodowego Vincasa Kudirki i Motiejusa Valančiusa. Następny referat „O tropach kultury wspólnot narodowych w czasie prac konserwacyjno-restauracyjnych malarstwa ściennego w Kownie” wygłosił Gintaras Kušlys (Wileńska Akademia Sztuk Pięknych — VDA, Vilniaus Dailės akademija). Przedstawił on wielokulturowe dziedzictwo, które uwidoczniło się w czasie prac nad restauracją m.in. zespołu pokamedulskiego w Pożajściu, kowieńskiego Domu Oficerów czy synagogi.

Po przerwie kolejny blok wystąpień rozpoczęła Kamilė Rupeikaitė (LMiTA), a jej wystąpienie, oparte na różnych litewskich tłumaczeniach Pisma Świętego, dotyczyło semantyki biblijnych instrumentów muzycznych w litewskim światopoglądzie. Kolejny referat „Pozycja lokalnych władz wobec mniejszości narodowych w pierwszych latach litewskiej niepodległości”

wygłosiła Aistė Morkunaitė-Lazauskienė (Uniwersytet Szawelski — ŠU, Šiaulių universitetas). Przedstawiła ona w szerokim aspekcie problemy językowe, polityczne i ekonomiczne, związane z współistnieniem różnych narodowości w czasie tworzenia samorządów Pierwszej Republiki Litewskiej. Tematyki samorządowej dotyczył również kolejny referat Sauliusa Kaubrysa (Uniwersytet Wileński — VU, Vilniaus univeristetas). Ukazał on rolę litewskich Niemców w kampaniach wyborczych do władz lokalnych w okresie międzywojennym. Według autora w początkowym okresie litewskiej niepodległości rola Niemców w samorządach lokalnych była dość wysoka, szczególnie na terytorium pogranicza litewsko-niemieckiego. W późniejszym okresie zmuszeni oni byli jednak do zawierania różnych wyborczych koalicji mniejszościowych.

Po przerwie obiadowej wystąpił Tomasz Błaszczak (UMK), który w swym referacie „Przykłady integracji Białorusinów ze społeczeństwem litewskim (1918-1940)” przedstawił rolę Kowna jako jednego z centrów białoruskiej emigracji. Referent na przykładzie biografii Dominika Siemaszki, Aleksandra Rużańcowa, a przede wszystkim Klaudiusza Duż-Duszewskiego, postarał się przedstawić dość istotny wpływ Białorusinów na różne dziedziny litewskiego życia społecznego od architektury po ochronę przeciwpożarową. Lija Janauskienė (VDU) wygłosiła referat „Pracownie kreatorów mody w Kownie: spojrzenie na działalność litewskich i żydowskich mistrzów krawiectwa w latach 1918-1940”. Według jej badań te dwie narodowości całkowicie zdominowały kowieński rynek krawiecki. Konflikty, które czasami wynikały między nimi, miały jednak charakter czysto ekonomiczny, wynikający z silnej konkurencji. Nie zaobserwowała ona natomiast konfliktów na tle etnicznym. Kolejna prelegentka Skaidra Grabauskienė (VDU) w swoim wystąpieniu „Obraz Polaka w Pierwszej Republice Litewskiej” wykorzystała przede wszystkim karykatury zamieszczone w międzywojennej prasie litewskiej. Autorka wyróżniła kilka powtarzających się na jej łamach typów Polaka m.in. jako spolonizowanego Litwina, prowokatora i agenta.

Po przerwie kolejny referat o tytule „Rola pośrednika przedstawiającego interesy mniejszości narodowej: działalność Towarzystwa Jedności Litewsko-Łotewskiej w latach dwudziestych i trzydziestych XX wieku” wygłosiła Vilma Akmenytė (VDU). Scharakteryzowała ona działalność Towarzystwa skupiającego, obok przedstawicieli mniejszości, znane postacie życia kulturalnego i politycznego obydwu państw. Co ciekawe, poruszając problematykę mniejszości narodowych łotewscy Litwini zwykle konsultowali się z Kownem, natomiast litewscy Łotysze z Rygą. Referat Egidijusa Mažintasa (Wileński Uniwersytet Pedagogiczny — VPU, Vilniaus pedagoginis universitetas) „Dialog międzykulturowy na Litwie (1920-1939). Rosyjscy

artyści emigranci w muzycznych spektaklach Teatru Państwowego w Kownie” traktował o recepcji aktorów, porewolucyjnych emigrantów, którzy stanowili o wysokim poziomie kowieńskiego teatru. Mniejszości rosyjskiej dotyczył kolejny referat Reginy Laukaitytė (Instytut Historii Litwy — LII, Lietuvos istorijos institutas) „Litewscy Rosjanie w czasie okupacji niemieckiej (1941-1944): doświadczenia politycznej integracji”.

Ostatnią część wystąpień rozpoczął Bernaras Ivanovas (VDU), który przedstawił stanowisko litewskich Żydów wobec sowieckiego antysemityzmu, koncentrując się na tzw. pierwszej okupacji z lat 1940-1941. Na pytanie czy Litwa ma stać się państwem narodowym czy multietnicznym próbował odpowiedzieć Leonas Tolvaišis (VDU) w swoim referacie zatytułowanym „Litwa w Europie: państwo narodowe czy społeczeństwo multietniczne”. Obrady konferencji zamknął jej gospodarz, Dainius Babilas — dyrektor Kowieńskiego Centrum Kultury Różnych Narodów, nakreślając współczesne problemy dotyczące mniejszości narodowe na świecie w referacie „Mniejszości narodowe we współczesnym społeczeństwie i cena tolerancji”. Na chwilę obecną organizatorzy nie planują wydawania oddzielnego zbioru materiałów pokonferencyjnych. Część referatów ukaże się drukiem w litewskich periodykach naukowych.

Listopadowa konferencja była kolejną już konferencją zorganizowaną przez kowieńskie środowisko naukowe (w większości historyków). Wcześniej, w roku 2006, w ramach cyklu konferencji dotyczących historii Kowna odbyła się konferencja „Sylwetki wielonarodowościowego i wielokulturowego Kowna”¹. O ile nie można mieć zastrzeżeń co do litewskich badań nad problematyką mniejszościową obejmujących okres przed końcem II wojny światowej, które rozwijają się prężnie, to można czuć niedosyt ze względu na brak odniesień (poza ostatnimi dwoma, bardzo ogólnymi wystąpieniami) do sytuacji współczesnej. Taka sytuacja dziwi przede wszystkim dlatego, że piątą część mieszkańców dzisiejszej Litwy stanowią mniejszości narodowe.

Tomasz Błaszczak
(Toruń)

¹ Więcej o tej konferencji zob.: *Dziesiąta Konferencja Historii Kowna*, „Zapiski Historyczne”, 2006, nr 4, s. 196-198.